

*Андрушко А. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та міжнародного кримінального права
Ужгородського національного університету*

ОБ'ЄКТ НЕЗАКОННОГО ПОМІЩЕННЯ В ПСИХІАТРИЧНИЙ ЗАКЛАД

Анотація. У статті на підставі аналізу кримінально-правової літератури досліджено специфіку безпосереднього об'єкта незаконного поміщення в психіатричний заклад. Зроблено висновок, що основним безпосереднім об'єктом розглядуваного діяння є свобода, честь та гідність особи, причому в їх сукупності.

Ключові слова: об'єкт злочину, незаконне поміщення в психіатричний заклад, свобода, честь та гідність особи.

Постановка проблеми. Згідно з ч. 1 ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ст. 28 Основного Закону гарантує кожному право на повагу до його гідності, а ст. 29 закріплює право на свободу та особисту недоторканність.

Виходячи із вказаних конституційних норм, кримінальне законодавство України встановлює відповідальність за найбільш небезпечні посягання на зазначені цінності, тим самим підтверджуючи їх значущість як для конкретного індивіда, так і для суспільства загалом. Серед діянь, відповідальність за які передбачена розділом III «Злочини проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини КК України, – незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст. 151).

В судовій практиці цей злочин зустрічається вкрай рідко, однак недооцінювати його суспільну небезпеку не варто. Як відомо, в Радянському Союзі примусова госпіталізація в спеціальні психіатричні лікарні застосовувалася для боротьби з інакомислячими. Нині ж незаконне поміщення в психіатричний заклад є способом злочинного заволодіння нерухомістю потерпілого, усунення «зайвої» людини тощо [1]. Розглядуване діяння характеризується підвищеною латентністю, яка зумовлена як закритістю психіатричної сфери, так і недосконалістю законодавчої конструкції даного складу злочину.

Аналіз останніх досліджень та виокремлення нерозв'язаних проблем. Проблемам кримінально-правової протидії незаконному поміщенню особи в психіатричний заклад у юридичній літературі приділяється небагато уваги. Серед науковців, які цікавились даним питанням: О.Є. Амосов, П.П. Андрушко, Ю.М. Аргунова, В.І. Борисов, С.В. Бородин, А.В. Волошин, О.С. Горелік, В.І. Зубкова, Л.В. Іногамова-Хегай, В.О. Корнієнко, Л.Л. Кругліков, М.Ю. Карасьова, А.В. Наумов, О.І. Рарог, І.М. Тяжкова, М.І. Хавронюк, О.І. Чучаєв, С.Д. Шапченко та ін. Однак можна констатувати, що вказане питання розглядається переважно на рівні підручників та науково-практичних коментарів. До того ж більшість праць, присвячених за-

значеній проблемі, стосується аналізу російського законодавства. Відтак дискусійними на сьогодні є більшість питань кримінальної відповідальності за незаконне поміщення в психіатричний заклад.

Мета пропонованої статті – на підставі аналізу кримінально-правової літератури дослідити специфіку безпосереднього об'єкта незаконного поміщення в психіатричний заклад.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до аналізу особливостей безпосереднього об'єкта розглядуваного злочину, відзначимо, що у вітчизняній кримінально-правовій літературі родовий об'єкт злочинів, передбачених розділом III Особливої частини КК України, визначають здебільшого як суспільні відносини, що забезпечують особисту волю, честь та гідність особи [2, с. 78; 3, с. 51] або ж просто як волю, честь і гідність особи [4, с. 79]. Однак серед науковців немає єдиного підходу до класифікації злочинів, передбачених згаданим розділом Особливої частини КК України. Так, В.О. Корнієнко, класифікуючи відповідні діяння, до злочинів проти волі відносить ті, які передбачені статтями 147-149 та 151 КК. Діяння, передбачене ст. 150 КК, не обґрунтовуючи, однак, своєї позиції, вказаний автор відносить до злочинів проти честі та гідності особи [3, с. 51]. М.І. Хавронюк у підручнику з особливої частини кримінального права не здійснює класифікації злочинів проти волі, честі та гідності особи, розглядаючи їх в межах параграфу «Окремі види злочинів проти волі, честі та гідності особи» [4, с. 80]. В.І. Борисов та В.А. Козак, виходячи із специфіки безпосередніх об'єктів злочинів, передбачених розділом III Особливої частини КК, виділяють такі групи злочинів проти волі, честі та гідності особи: незаконне позбавлення волі або викрадення людини, захоплення заручників, підміна дитини та незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст.ст. 146-148, 151 КК); торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, експлуатація дітей та використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст.ст. 149, 150, 150-1 КК) [2, с. 79]. Остання класифікація, на наш погляд, не містить в своїй основі якогось чіткого критерію.

У розглядуваному контексті П.П. Андрушко та С.Д. Шапченко взагалі задаються питанням: чи відповідає назва розділу III Особливої частини КК України його змісту? Узагальнивши окремі положення, наведені у юридичній літературі, вчені приходять до висновку, що повною мірою не відповідає, оскільки честь та гідність особи не є безпосередніми об'єктами жодного із злочинів, відповідальність за які передбачена розділом III Особливої частини КК України [5, с. 597].

Більш узгодженою в даному питанні є позиція російських науковців. Наприклад, Л.Л. Кругліков, здійснюючи

класифікацію злочинів, передбачених главою 17 «Злочини проти волі, честі та гідності особи» КК РФ, відповідно до двох основних видів об'єктів, які в сукупності складають родовий об'єкт даної глави, виділяє дві групи злочинів: проти особистої (фізичної) свободи (сюди вчений відносить і розглядуване нами діяння) та проти честі і гідності особи [6, с. 84]. Таку ж класифікацію наводять С.В. Бородін [7, с. 201; 8, с. 73], Л.В. Іногамова-Хегай [9, с. 77], А.В. Наумов [10, с. 111], С.І. Нікулін [11, с. 322], О.І. Парог [12, с. 82], Т.М. Устінова [13, с. 87] та ін. Відповідна класифікація зумовлена тим, що, на думку вказаних та інших дослідників, російське кримінальне законодавство дає можливість однозначно віднести одні діяння до злочинів проти особистої свободи, а інші – до злочинів проти честі та гідності особи (сюди традиційно відносять наклеп та образи¹, склади яких у вітчизняному кримінальному законі відсутні).

Виходячи із згаданої класифікації злочинів проти волі, честі та гідності особи, у російській науці кримінального права майже одноставно визначається основний безпосередній об'єкт розглядуваного складу злочину як особиста (фізична) свобода людини, незаконно обмежувана поміщенням її в психіатричний заклад [7, с. 201, 208; 10, с. 119; 11, с. 322; 12, с. 94; 13, с. 87; 14, с. 29; 15, с. 209; 16, с. 126; 17, с. 97], або як суспільні відносини, що охороняють чи забезпечують таку свободу [8, с. 73, 80; 9, с. 77; 18, с. 235].

Відсутність уніфікованої позиції щодо класифікації злочинів, передбачених розділом III Особливої частини КК України, зумовила різноманіття точок зору щодо основного безпосереднього об'єкта незаконного поміщення в психіатричний заклад у вітчизняній кримінально-правовій літературі. В.І. Борисов зазначає, що безпосереднім об'єктом розглядуваного злочину є воля особи, її гідність та недоторканність [2, с. 83]. Пізніше, коментуючи ст. 151 КК, В.І. Борисов зазначив наступне: «Безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, що забезпечують особисту волю особи, її гідність та недоторканність» [19, с. 120]. На думку М.І. Хавронюка, основним безпосереднім об'єктом цього злочину є воля, честь та гідність особи [20, с. 384]. З точки зору С.Д. Шапченка, безпосереднім об'єктом розглядуваного злочину є фізична свобода та (або) особиста недоторканність людини [5, с. 622; 21, с. 285]. В.О. Корнієнко вважає, що «об'єктом даного злочину є суспільні відносини у сфері забезпечення фізичної свободи та особистісної недоторканності людини» [3, с. 58].

Таким чином, якщо одні науковці (переважно російські) переконані, що основним безпосереднім об'єктом розглядуваного злочину є виключно і тільки особиста свобода (воля) людини, то інші, не аргументуючи, як правило, власної позиції, називають ширший спектр цінностей, серед яких також честь, гідність та недоторканність особи.

Особиста (фізична) свобода (воля) людини є надзвичайно важливим благом і нормальною умовою розвитку особистості та суспільства в цілому. Не випадково в ч. 1 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., а також в статті 3 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. проголошено, що «кожна людина має право на свободу та особисту не-

доторканність». Виходячи з цього в Декларації закріплені положення про те, що «всі люди народжуються вільними та рівними в своїй гідності та правах» (ст. 1), «ніхто не повинен триматися в рабстві або в підневільному стані» (ст. 4), «ніхто не може піддаватися свавільному арешту, затриманню чи вигнанню» (ст. 9), «кожна людина має право вільно пересуватися і вибирати собі місце проживання в межах кожної держави» (ч. 1 ст. 13). Право кожного на особисту свободу та недоторканність закріплено Конституцією України (ст. 29).

Звертає на себе увагу той факт, що в міжнародних документах та в Конституції України йдеться про *свободу* людини, а у кримінальному законодавстві – про волю особи. Етимологічний аналіз цих слів дає підстави зробити висновок, що вони є по суті синонімами, а різняться лише певним відтінком. Згідно з «Великим тлумачним словником сучасної української мови» воля – «одна з функцій людської психіки, яка полягає насамперед у владі над собою, керуванні своїми діями й свідомому регулюванні своєї поведінки; відсутність обмежень; свобода, незалежність» [22, с. 202]. Свобода – «відсутність політичного й економічного гноблення, утиску та обмежень; воля; перебування не під арештом, не ув'язненим, не в неволі і т. ін.; життя, існування і т. ін. без залежності від кого-небудь, можливість поводитися на свій розсуд; можливість діяти без перешкод і заборон у якій-небудь галузі» [22, с. 1300]. Таким чином, як бачимо, слово «воля» визначається через відповідник «свобода» і навпаки. Однак, на наш погляд, слово «свобода» більш точно відображає розглядувану нами цінність, охоронювану кримінальним законом.

Свобода є універсальною категорією, яка включає в себе різні її прояви. А.М. Колодій та А.Ю. Олійник слушно відзначають, що свобода людини є первинним поняттям у системі прав людини й громадянина [23, с. 163]. Окрім згадуваного вище права на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), Конституція України гарантує кожному свободу пересування, вільний вибір місця проживання (ст. 33), право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34), право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35), свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України (ст. 15), право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36), свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54).

Серед перерахованих складових свободи людини ключовою є свобода пересування, вільний вибір місця проживання, проголошена в ст. 13 Загальної декларації прав людини, ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Обмеження свободи пересування є неприпустимим як з боку органів влади, так і з боку інших осіб. Саме «врегульовані правом суспільні відносини, що забезпечують реальну можливість людини вільно пересуватися, визначати місце свого перебування, а також можливість на власний розсуд реалізовувати блага, надані природою», й прийнято розуміти під *фізичною свободою людини* [5, с. 352].

П.П. Андрушко та С.Д. Шапченко, звертаючи увагу на те, що вітчизняний законодавець, вживаючи слово «воля» не лише у розділі III Особливої частини КК, а й у назві таких покарань, як позбавлення волі (рос. – лишение сво-

¹Діяння, передбачене статтею 130 «Образа» КК РФ, наприкінці 2011 р. було декриміналізоване.

боды) та обмеження волі (рос. – ограничение свободы), загальноприйняте розуміння яких не викликає різноманіття інтерпретацій, стверджують, що законодавець розуміє волю як фізичну свободу людини [5, с. 598]. Це й справді так, але чи визнання цього факту означає, що таке розуміння волі повністю охоплює зміст безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 151 КК України?

На наш погляд, незаконне поміщення особи в психіатричний заклад посягає не лише на свободу пересування, вільний вибір місця проживання. Має рацію О.С. Горелік, коли відзначає, що свободу особи тут слід розуміти «не тільки у вузькому фізичному сенсі, тобто свободу вибрати місцезнаходження і пересуватися з одного місця в інше, але й значно ширше, в соціальному сенсі, як свободу перебувати в будь-якому місці в межах своєї країни, спілкуватися з іншими людьми і здійснювати ці можливості самостійно, по своїй волі, без примусу» [24, с. 412]. У свою чергу А.В. Наумов зазначає: «Норми КК РФ про злочини проти свободи, об'єднані в главу 17, передбачають посягання на особисту свободу в двох її проявах, по-перше, на свободу фізичну (остання передбачає вільне пересування людини, вільне визначення нею місця свого перебування, спілкування з іншими людьми, відвідання установ та інших закладів); по-друге, на свободу від психічного примусу, спрямованого на зміну вибраної особою правомірної поведінки (фактичної реалізації фізичної свободи)» [10, с. 111].

Таким чином, під свободою людини, як основного безпосереднього об'єкта незаконного поміщення в психіатричний заклад, слід розуміти не тільки свободу пересування, а й можливість обирати коло свого спілкування, свободу особи приймати вольові рішення, робити вибір та розпоряджатися самим собою (конкретно – вільно приймати рішення про стаціонарне лікування психічного захворювання); це також й свобода від психічного тиску зовні з метою зміни поведінки особи. Фізична воля (свобода) людини, таким чином, є лише одним із аспектів (елементів), хоч і найважливішим, свободи як більш широкій категорії.

Свобода людини тісно пов'язана з її недоторканністю, яка «Великим тлумачним словником сучасної української мови» визначається як «гарантія від усяких посягань з боку кого-небудь» [22, с. 758]. Будь-які посягання на свободу людини обмежують її, не дають можливості повною мірою реалізуватися їй. Оскільки при незаконному поміщенні особи в психіатричний заклад має місце примусова (без вільного прийняття рішення про стаціонарне лікування психічного захворювання) госпіталізація її в лікувальний заклад без достатніх на те підстав, можна, зрозуміло, твердити й про посягання на недоторканність цієї особи. Однак недоторканність є доволі широким поняттям (навіть якщо мати на увазі лише тілесну недоторканність), яке, по суті, можна застосувати до будь-якого злочину проти особи. Тому для характеристики об'єкта даного злочину особиста недоторканність самостійного значення, на наш погляд, не має.

Найбільш дискусійним, мабуть, є віднесення до основного безпосереднього об'єкта розглядуваного злочину честі та гідності. Аналіз юридичної літератури пока-

²М.І. Хавронюк однозначно стверджує: «Якщо порушується воля людини, то, як правило, не може не бути порушено і її честь та гідність» [20, с. 363].

зує, що одні науковці називають вказані цінності в якості основного безпосереднього об'єкта [20, с. 384]², інші – в якості додаткового [9, с. 90; 17, с. 106], треті ж взагалі про них не згадують. Окремі ж дослідники взагалі піддають сумніву виправданість поміщення злочинців проти свободи (волі) особи в один розділ Особливої частини КК із злочинами проти честі та гідності [5, с. 352; 25, с. 151, 170]. Так, Т.М. Нуркаєва зазначає: «Безумовно, обмеження фізичної свободи у якійсь мірі зачіпає гідність людини, але все ж це різні за значущістю конституційні права і свободи людини, що потребують самостійної кримінально-правової оцінки у випадку їх грубого порушення. Тому всі злочини проти свободи та особистої недоторканності доцільно виділити в самостійну главу Особливої частини КК РФ» [25, с. 170]. Не вдаючись до дискусії про обґрунтованість такої позиції, все ж вважаємо, що вона не є достатньо переконливою, у всякому разі стосовно розглядуваного нами діяння.

Чесць та гідність, як справедливо відзначає Л.Л. Кругліков, є дуже близькими за духом та змістом поняттями [6, с. 83]. Гідність – «сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості»; «усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадського обов'язку» [22, с. 236]. Чесць – «сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській та особистій поведінці. // Громадська, станова, професійна і т. ін. гідність людини. // Добра, незаплямована репутація, авторитет людини, її чесне ім'я» [22, с. 1600].

У юридичній літературі під чесною прийнято розуміти суспільну оцінку моральних та інших духовних якостей людини як члена суспільства, яка визначається її поведінкою в суспільстві, репутацією, ставленням до інших людей та загальнолюдських цінностей. Гідність – це особиста самооцінка власних якостей, здібностей, своєї значущості в суспільстві, своєї репутації (її моральних якостей, освіти, способу життя та ін.) [7, с. 202; 10, с. 120; 12, с. 81]. Слід погодитися з О.І. Рарогом, який наголошує, що честь і гідність є нероздільними особистими характеристиками людини, що складають основу її духовного світу [12, с. 81].

На наш погляд, при вчиненні незаконного поміщення в психіатричний заклад страждає не лише свобода особи, що є безсумнівним, а й її честь та гідність. Така особа не тільки позбавляється конституційного права вільно обирати місце свого перебування, права розпоряджатися собою, обирати коло свого спілкування, вона відчуває глибокі фізичні та моральні страждання. При незаконній госпіталізації особи в психіатричний заклад страждає гідність особи: цей факт визначається самим місцем, куди поміщається особа, глибоким моральним приниженням (зокрема, через вимушене перебування там із людьми, що справді хворіють на тяжкі психічні захворювання), «причиною» (завідомо неправдивим діагнозом), через яку вона там перебуває, усвідомленням власної безпорадності та безвихідності свого становища й невідомістю майбутнього. Не випадково тому дослідники, конкретизуючи тяжкі наслідки, на які в якості кваліфікованого складу вказує законодавець, майже одногосно пишуть про самогубство, вчинене особою [2, с. 83; 4, с. 93; 7, с. 210; 9, с. 91; 12, с. 95; 13, с. 104; 17, с. 108; 19, с. 121; 21, с. 286]. Як відзначає І.М. Тяжкова, оскільки примусове незаконне поміщення

особи в психіатричний заклад викликає, як правило, з її боку бурхливий протест, для її «заспокоєння» застосовуються психотропні засоби (галоперидол, мажептил та ін.), в яких немає необхідності, що спричиняє додаткові страждання, руйнує людську особистість і що, на думку самих же психіатрів, можна порівняти з катуванням [26, с. 52-53]. Солідарний з такою позицією М.І. Хавронюк, який вважає, що «незаконне поміщення в психіатричний заклад і подальше утримання людини у ньому можна розглядати як форму жорстокого поводження» [20, с. 385]. Однозначно можна також стверджувати, що страждає при вчиненні даного діяння й честь особи. У суспільстві, як відомо, має місце упереджене і навіть негативне ставлення до осіб, які лікувалися в психіатричній лікарні. Колишнім пацієнтам складно відновити свою «репутацію» адекватної людини, влаштуватися на достойну роботу, домогтися того, аби оточуючі, які дізналися про «темне минуле», не сахалися їх [27]. Таким чином, на наш погляд, є всі підстави стверджувати, що основним безпосереднім об'єктом розглядуваного діяння є свобода, честь та гідність особи, причому в їх сукупності.

Окрім визначення основного безпосереднього об'єкта незаконного поміщення в психіатричний заклад, деякі науковці вказують й на наявність додаткового безпосереднього об'єкта розглядуваного злочину. Так, на думку М.І. Хавронюка, додатковим факультативним об'єктом даного злочину може бути життя та здоров'я особи [20, с. 384]. Аналогічно є позиція Т.М. Устінової [13, с. 101] та М.Ю. Карасьової [16, с. 126]. Л.В. Иногамова-Хегай вважає, що додатковим об'єктом цього злочину є життя, здоров'я, честь, гідність, відносини власності [9, с. 90; 17, с. 106]. Здоров'я потерпілого в якості факультативного об'єкта називають Ю.М. Аргунова [28] та О.І. Рарог [12, с. 94]. На думку Л.Л. Крутлікова, факультативним об'єктом аналізованого злочину є життя та здоров'я, тілесна недоторканність особи [6, с. 94]. Найбільш широко додатковий безпосередній об'єкт визначає О.І. Чучаєв, на переконання якого ним є інтереси особистості [18, с. 235]. Зрозуміло, що в даному випадку мова може йти про існування лише додаткового факультативного об'єкта, тобто такого об'єкта, «який у разі вчинення певного злочину може існувати поряд з основним, а може бути відсутнім» [29, с. 108].

Додатковий об'єкт злочину, як відомо, має важливе значення для встановлення тяжкості наслідків, що настали або могли настати. Виходячи з цього законодавець нерідко використовує це для виділення кваліфікованих складів. Стосується вказане і розглядуваного нами злочину: ч. 2 ст. 151 КК передбачає посилену відповідальність за незаконне поміщення в психіатричний заклад, що спричинило тяжкі наслідки. До тяжких наслідків, на думку М.І. Хавронюка, слід відносити самогубство чи самокалічення особи, спричинення їй середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження [4, с. 93], її вбивство через необережність, спричинення їй великої матеріальної шкоди тощо [20, с. 385]. О.І. Чучаєв до переліку можливих тяжких наслідків додає ускладнення перебігу психічного захворювання, спричинення шкоди здоров'ю не лише потерпілому, а й його близьким [18, с. 236]. О.І. Рарог додає сюди не лише самогубство потерпілого, а й замах на нього, припинення сімейних відносин [12, с. 95]. Окремі науковці до тяжких наслідків відносять також три-

вале перебування особи в психіатричному стаціонарі [28]. Оскільки склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 151 КК, є матеріальним, то необхідним є встановлення причинного зв'язку між незаконним поміщенням особи в психіатричний заклад та шкідливими наслідками, що настали.

Висновки. Підсумовуючи викладене, відзначимо, що безпосередній об'єкт незаконного поміщення в психіатричний заклад не можна зводити лише до фізичної свободи (волі) людини. На наш погляд, є всі підстави стверджувати, що основним безпосереднім об'єктом розглядуваного діяння є свобода, честь та гідність особи, причому в їх сукупності. Додатковим факультативним об'єктом даного злочину є життя та здоров'я особи, відносини власності.

Література:

1. Андрушко А.В. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за незаконне поміщення в психіатричний заклад / А.В. Андрушко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 5 (у друку).
2. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-ге вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2010. – 608 с.
3. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Є.Л. Стрельцова. – Х. : Одиссей, 2009. – 496 с.
4. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко, М.І. Мельник та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – [3-те вид., переробл. та допов.]. – К. : Атіка, 2009. – 744 с.
5. Преступления против личности в уголовном праве Беларуси, России и Украины / [П.П. Андрушко, А.А. Арямов, Н.А. Бабий и др.]; отв. ред. А.И. Чучаев. – М. : Проспект, 2014. – 680 с.
6. Уголовное право России. Особенная часть: учебник / под ред. Ф.Р. Сундурова, М.В. Талан. – М. : Статут, 2012. – 943 с.
7. Курс российского уголовного права. Особенная часть / под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. – М. : Спарк, 2002. – 1040 с.
8. Уголовное право. Особенная часть: учебник / под ред. проф. Л.Д. Гаухмана и проф. С.В. Максимова. – [2-е изд., перераб., доп.]. – М. : Изд-во Эксмо, 2005. – 704 с.
9. Российское уголовное право : учеб. : в 2 т. Т. 2. Особенная часть / [Г.Н. Борзенков, Л.В. Иногамова-Хегай, В.С. Комиссаров и др.]; под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, В.С. Комиссарова, А.И. Рарога. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 664 с.
10. Наумов А.В. Российское уголовное право. Курс лекций. В двух томах. Т. 2. Особенная часть / А.В. Наумов. – М. : Юрид. лит., 2004. – 832 с.
11. Уголовное право России. Части Общая и Особенная : учеб. / М.П. Журавлев [и др.]; под ред. А.И. Рарога. – [6-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 704 с.
12. Уголовное право России. Особенная часть / под ред. А.И. Рарога. – [3-е изд., с изм. и доп.]. – М. : Эксмо, 2009. – 704 с.
13. Уголовное право. Особенная часть: учебник / под ред. д-ра юрид. наук, проф. Л.В. Иногамовой-Хегай, д-ра юрид. наук, проф. А.И. Рарога, д-ра юрид. наук, проф. А.И. Чучаева. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 800 с.
14. Амосов А.Е. Незаконное лишение свободы в уголовном праве России (виды и характеристика) : дис. ... на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.08 / Алексей Евгеньевич Амосов. – Владимир, 2008. – 199 с.
15. Зубкова В.И. Ответственность за преступления против личности по законодательству России / В.И. Зубкова. – М. : Норма, 2005. – 256 с.
16. Карасёва М.Ю. Уголовная ответственность за преступления против свободы личности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Майя Юрьевна Карасёва. – М., 2007. – 186 с.
17. Российское уголовное право. Особенная часть: учебник для вузов / под ред. В.С. Комиссарова. – СПб. : Питер, 2008. – 720 с.

18. Рарог А.И. Уголовное право России. Части Общая и Особенная: курс лекций / [А.И. Рарог, Г.А. Есаков, А.И. Чучаев, В.П. Степалін]; под ред. А.И. Рарога. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 496 с.
19. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – [5-те вид., допов.]. – Т. 2: Особлива частина / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]. – Х.: Право, 2013. – 1040 с.
20. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [9-те вид., переробл. та допов.]. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.
21. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – [4-те вид., переробл. та допов.] / відп. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с.
22. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
23. Колодій А.М. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 336 с.
24. Полный курс уголовного права: В 5 т. / под ред. докт. юрид. наук, проф., заслуженного деятеля науки РФ А.И. Коробеева. Т. II: Преступления против личности. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. – 682 с.
25. Нуркаева Т.Н. Личные (гражданские) права и свободы человека и их охрана уголовно-правовыми средствами: вопросы теории и практики / Т.Н. Нуркаева. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 254 с.
26. Тяжкова И. Незаконное помещение в психиатрический стационар / Ирина Тяжкова // Уголовное право. – 2002. – № 3. – С. 52-54.
27. Коротенко А. Специфіка юридичного захисту психічно хворих / Ада Коротенко // Сайт Асоціації Психіатрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://upa-psychiatry.org.ua/articles/ZahystPsihichHvoryh.pdf>.
28. Аргунова Ю.Н. Уголовная ответственность за незаконное помещение в психиатрический стационар / Ю.Н. Аргунова // Независимый психиатрический журнал. – 2011. – № 4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://npar.ru/journal/2011/4/06-argunova.htm>.
29. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і допов.]. – Х.: Право, 2010. – 456 с.

Андрушко А. В. Объект незаконного помещения в психиатрическое учреждение

Аннотация. В статье на основании анализа уголовно-правовой литературы исследована специфика непосредственного объекта незаконного помещения в психиатрическое учреждение. Сделан вывод, что основным непосредственным объектом рассматриваемого деяния являются свобода, честь и достоинство личности, причем в их совокупности.

Ключевые слова: объект преступления, незаконное помещение в психиатрическое учреждение, свобода, честь и достоинство личности.

Andrushko A. Target of illegal placement to mental health establishments

Summary. The specific features of the actual target of illegal placement to mental health establishments are researched on in the article on the basis of criminal law literature research. The summary is made that the actual target of such a crime is freedom, honor and dignity of a person in their combination.

Key words: target of a crime, illegal placement to a mental health establishments, freedom, honor and dignity of a person.